

LA GRAMÀTICA DE LA LLENGUA CATALANA DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

MANUEL PÉREZ SALDANYA

Universitat de València, Institut d'Estudis Catalans
saldanya@uv.es

GEMMA RIGAU

Universitat Autònoma de Barcelona, Institut d'Estudis Catalans
gemma.rigau@uab.cat

La *Gramàtica de la Llengua Catalana (GLC)*, que l'Institut d'Estudis Catalans va publicar el novembre del 2016, pren el relleu a la *Gramàtica catalana* que Pompeu Fabra va publicar el 1918 i que es va reeditar nou vegades fins al 1933. La nova gramàtica és una obra institucional, col·lectiva, una obra consensuada per a poder donar resposta a les necessitats dels usuaris. Com va dir Joan Solà, codirector d'aquesta obra, a la seva última lliçó a la Universitat de Barcelona el 17 de juny del 2010, «volem que aquesta gramàtica sigui una gramàtica per a les generacions que pugem. En definitiva són ells el futur de la llengua».

Característiques de la GLC

Exposarem com s'ha fet aquesta gramàtica i quines són les principals característiques d'aquesta obra. Vegem, per començar, com ens hem organitzat per fer la *GLC*. La Comissió de Gramàtica de la Secció Filològica, encarregada d'elaborar la gramàtica, ha debatut els informes sobre qüestions gramaticals i ha discutit i analitzat els temes i els capítols que projectaven i posteriorment redactaven els ponents i codirectors —Joan Solà (fins que ens va deixar l'octubre del 2010) i els que signen, Manuel Pérez Saldanya i Gemma Rigau. Els codirectors hem pogut comptar amb el suport sempre eficient dels tècnics de l'Oficina de Gramàtica, que ens han ajudat en la recerca de dades, de bibliografia, en la preparació d'informes i dossiers i a donar forma física a la gramàtica. Les propostes primer i més tard els capítols que la Comissió de Gramàtica aprovava es portaven a la Secció Filològica perquè es debatessin i —si era el cas— s'aprovesin. Al final del procés, la Secció Filològica va poder consultar el text sencer de la gramàtica i d'una relació d'aspectes que mereixien una atenció especial abans d'emetre l'aprovació final. El darrer pas va ser la ratificació el setembre del 2016 del ple de l'IEC, que va disposar del text i d'un temps per a fer-hi comentaris i observacions.

Una obra institucional, que busca el consens i que vol oferir una visió de conjunt de l'estructura de la llengua, per força és d'elaboració lenta. I la lentitud augmenta si en alguns punts s'ha de fer recerca de primera mà per a poder conèixer l'abast d'un fenomen gramatical o els límits d'un fet dialectal. Sovint l'Oficina de Gramàtica ha hagut d'ampliar les llistes que aportava Joan Solà sobre infinitius nominalitzats, participis, locucions preposicionals o locucions conjuntives... o ha hagut de buscar bibliografia o dades de les llengües romàniques. També ha calgut esbrinar si determinades construccions sintàctiques es troben en els bons escriptors (aquí ens ha estat molt útil el Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana de l'IEC) o si es tracta de construccions que ja es documenten en el català antic o en determinats períodes de la història de la llengua. Aquí també ens ha estat útil el Corpus Informatitzat del Català Antic i, especialment, tota la informació gramatical continguda en el *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana* de Joan Coromines.

Pel que fa a la diversitat dialectal, és evident que en català falten treballs que facin atenció a la microvariació sintàctica. Per sort, la Comissió de Gramàtica està formada per membres pertanyents a diferents dialectes. Els mateixos ponents o codirectors pertanyem a dialectes distanciat. I no cal dir que a la Secció Filològica la diversitat dialectal és encara més variada, cosa que ens ha estat de gran ajut. Tot i això, sovint ens ha calgut contrastar les dades amb els parlants dels diversos territoris i fer una mica de treball de camp. Per exemple, a l'hora de determinar la representació de l'atribut (o predicatiu en la terminologia de Fabra) d'una frase com ara *La seva neboda és molt llesta*, el català té dos pronoms febles que poden fer aquesta funció: el pronom *en* i el pronom *ho*. Així, trobem parlants que diuen *La seva neboda ho és molt* (referint-se a *llesta*) i altres que diuen *La seva neboda n'és molt*. I n'hi ha que fan servir tots dos pronoms.

Això ja ho havia observat Fabra a la *Gramàtica catalana*. Concretament, apunta Fabra (1918: § 43. IV): «En el llenguatge parlat és freqüent l'ús del pronom *en* com a predicatiu (en lloc del pronom *ho*) [...] La llengua literària evita aquest *en* i el reemplaça per *ho*». Però a l'edició del 1926, Fabra ho retoca i diu: «La llengua literària faria sens dubte bé d'evitar aquest *en*». Devia haver topat amb algunes reticències i matisa una mica el redactat inicial.

És important remarcar que aquest és un fenomen intern de la llengua, no és pas un cas d'interferència lingüística o d'influència forana. Valia la pena, doncs, de delimitar-lo bé. La Comissió de Gramàtica va dedicar un seguit de sessions a l'estudi d'aquesta qüestió i es van fer petites enquestes i consultes a parlants baleàrics, nord-occidentals, valencians i de la Franja. Així, es va constatar que els parlars que tenen preferència per *en*, quan disloquen l'atribut al davant de la frase l'encapçalen amb la preposició *de*. És el cas de la frase *De llesta, la seva neboda n'és molt*. En canvi, els parlars que donen preferència al pronom *ho* no solen encapçalar l'atribut dislocat amb *de*. Diuen *Llesta, la seva neboda ho és molt*. Això és: l'aparició de la preposició *de* afavoreix l'aparició del pronom *en*.

La gramàtica actual considera aquestes dues vies de pronominalització del català igualment vàlides. Podem dir, doncs, que com aquesta altres aportacions de la gramàtica han estat fruit d'un treball en equip molt enriquidor i satisfactori. També ha estat molt beneficiós per a la gramàtica i molt profitós per a la Comissió de Gramàtica poder comptar amb la col·laboració d'una trentena d'experts externs a l'IEC, que han fet informes sobre qüestions gramaticals molt concretes, que ens han ajudat a actualitzar alguns capítols de la primera part o que han revisat els diferents capítols de l'obra i han fet observacions i comentaris que han ajudat a millorar el text. Per tot això, doncs, la Comissió de Gramàtica i la Secció Filològica els estan molt agraïdes.

Totes les gramàtiques són fruit del seu temps i totes reflecteixen l'estat de la lingüística de la seva època, de la lingüística del moment. Passa en la *Gramàtica catalana* de Fabra i passa en l'actual. Això sol, doncs, ja les fa diferents. La *GLC* ha pogut tenir en compte els avenços recents de la lingüística, i els articles, les monografies, les tesis doctorals i els llibres publicats sobre el català. I sobretot ha pogut comptar amb la *Gramàtica del català contemporani* (coordinada per Joan Solà, M. Rosa Lloret, Joan Mascaró i Manuel Pérez Saldanya), de la qual la nova gramàtica és deutora.

Una altra diferència important és que la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra és una obra d'autor que l'Institut va fer seva i va publicar i reeditar per setena vegada el 1933. En canvi, la gramàtica actual és, com ja hem dit, una obra institucional. L'estructura de les dues gramàtiques també és diferent. A la de Fabra la fonètica i la fonologia van lligades a l'ortografia, que es tracta a la introducció, a part del cos de l'obra, que està dedicat a la morfosintaxi i que ocupa 108 pàgines. La gramàtica actual, en canvi, no s'ocupa de l'ortografia —que es tracta detalladament en un opuscle publicat a part— i ofereix una visió de conjunt de l'estructura de la llengua. Conté les parts centrals d'una gramàtica: fonètica, fonologia, morfologia i sintaxi. De fet, dona molta importància a la sintaxi, que ocupa el 64 % de l'obra, i inclou indicacions de tipus semàntic i pragmàtic sempre que resulta pertinent. A més, fa atenció a l'entonació de les frases que presenten una estructura informativa marcada.

La prescripció basada en la descripció gramatical

Hi ha encara una altra diferència entre la gramàtica fabriana i l'actual. I és que la gramàtica actual, que és una gramàtica prescriptiva, fonamenta la formulació de la prescripció en la descripció gramatical dels fenòmens. Entenem que la norma no es pot establir si abans no s'analitzen i es descriuen, tan exhaustivament com es pugui, els aspectes gramaticals que es volen codificar. Fabra, a la gramàtica del 1918, també procura fer-ho en alguns apartats, tot i que són pocs.

Vegem un exemple de com basem la prescripció en la descripció. Imagineu-vos la situació següent: participem en un concurs en què hem d'identificar un

personatge històric o de ficció, posem-hi un cavaller, i estem repassant la informació de què disposem. En un context així podríem dir: *Ja tenim molta informació sobre aquest cavaller,*

però encara no sabem el seu nom, o bé
però encara no en sabem el nom, o bé
però encara no li sabem el nom, o bé
però encara no sabem el nom.

Són quatre maneres de representar el complement del nom, de representar el sintagma *del cavaller*. Probablement alguns parlants no les dirien totes quatre espontàniament, però tots poden reconèixer que són frases del català i en tenen, si més no, competència passiva. Són quatre recursos diversos (l'ús del possessiu *seu*, del pronom *en*, del pronom de datiu o de l'anàfora zero, anomenada també anàfora el·líptica). Ara bé, no sempre és possible fer servir aquests quatre recursos lliurement. Hi ha restriccions de tipus sintàctic i semàntic i la *GLC* les ha d'exposar, les ha de descriure.

La *GLC* ha de dir que els recursos possibles depenen del verb que apareix a la frase (*saber* o *conèixer* són dels pocs que permeten les quatre possibilitats) i depenen també del tipus de nom i de la posició sintàctica que aquest ocupa. Així, amb un verb com *alçar* i un complement directe com ara *els braços*, que conté un nom que denota una part del cos —un nom de possessió inalienable—, podem dir, per exemple, *El cavaller va alçar els braços*, que és un cas d'anàfora zero. Però no podem utilitzar aquí el pronom *en* **El cavaller en va alçar els braços*, ni tampoc un pronom datiu reflexiu **El cavaller es va alçar els braços*, malgrat que sí que podem dir *El cavaller es va alçar la camisa*. I què passa amb el possessiu? Seria possible l'ús del possessiu en una frase com *El cavaller va alçar els seus braços*? Aquí la gramàtica diu de bon començament que el possessiu *seus* és sobrer. Amb tot, la gramàtica ha de dir també que a vegades en aquest context el possessiu no només és possible sinó que hi és ben acceptat. És el cas d'una frase com *El cavaller va alçar els seus braços bronzejats i ben tornejats*. És a dir, si el nom que expressa una part del cos porta un modificador que en predica una qualitat, el possessiu hi està bé.

La *GLC* ha d'indicar també que hi ha contextos en què el pronom *en* i l'anàfora zero poden representar el complement del nom, però que no ho pot fer un possessiu. Així, parlant d'un cotxe que ens agrada podem dir: *N'heu preguntat el preu?* o bé *Heu preguntat el preu?*, però no **Heu preguntat el seu preu?* Ara bé, parlant d'un amic traspasat, podem dir *Sempre ens en quedarà el record*, *Sempre ens quedarà el seu record* i encara *Sempre ens quedarà el record*. Si, en canvi, del que parlem és de la nostra estada a París la primavera passada, podem dir *Sempre ens en quedarà el record*, però no hi podem usar un possessiu **Sempre ens quedarà el seu record*.

Podríem pensar que el possessiu només representa un complement d'un nom animat, però llavors no s'explicaria per què es pot dir *Les catedrals de Lleida i els seus tresors*, que és el nom d'una ruta cultural, i que no seria el mateix titular-la, per estalviar-nos el possessiu, *Els tresors de les catedrals de Lleida*. En aquest cas, entendríem que la ruta ens porta només al Museu de Lleida, que és on es guarden els tresors catedralicis, sense passar per la Seu Vella i la Seu Nova. Tot això s'explica a la *GLC*, encara que amb altres exemples i en diversos apartats. És en aquest sentit que diem que aquesta gramàtica basa la descripció en la descripció gramatical. És una gramàtica que detalla i matisa, que dona compte de les formes i construccions de la llengua i de les restriccions que presenten.

La variació dialectal i la variació funcional

Una altra característica important de la gramàtica actual és que té en compte la variació dialectal i la variació funcional, és a dir, la gramàtica orienta sobre l'ús lingüístic en el conjunt dels territoris de parla catalana i orienta també pel que fa als diferents estils i gèneres de comunicació, és a dir, els registres.

La *GLC* és una obra representativa del conjunt de la llengua, una obra en la qual tots els parlants s'hi poden sentir representats i reflectits. En aquest sentit, la *GLC* dona prioritat a tot el que compartim, que és el gruix més important de la llengua, i al mateix temps, dona compte també de les peculiaritats dels diferents parlars. D'aquesta manera fa conscients els parlants de la diversitat dins la llengua i de la seva riquesa. Ens presenta com parlem nosaltres i com parlen els altres catalanoparlants. Per això, la *GLC* té en compte les cinc grans àrees dialectals de la llengua: el català central, el català septentrional i el baleàric, dins l'àrea de les varietats orientals, i el català nord-occidental i el valencià, dins l'àrea occidental. Així mateix, quan és pertinent fa referència a parlars més específics, com ara els parlars de la Franja, de Tortosa, d'Eivissa, de Girona, del valencià meridional o de l'Alguer.

Aquesta manera de fer no és una innovació sinó que segueix la tradició fabriana, la tradició que ja trobem en la gramàtica de Fabra del 1918 i que han seguit els principals gramàtics que han continuat l'obra de Fabra i han tingut un paper rellevant en el procés d'establiment i difusió de la norma. És la tradició en la qual s'inscriuen, per posar alguns exemples, Manuel Sanchis Guarner i Enric Valor, en l'àmbit valencià, Francesc de Borja Moll, en l'àmbit baleàric, Pere Verdaguer, en l'àmbit de la Catalunya del Nord, i Antoni M. Badia i Margarit i Joan Coromines, en l'àmbit del conjunt de la llengua. Amb les seves obres gramaticals, tots ells han volgut potenciar la unitat i la cohesió de la llengua, sense excloure la variació en aquells punts en què aquesta reflecteix solucions de prestigi dins de cada territori.

Certament, la variació dialectal és notable en català, també en la sintaxi, i cal tenir-la en compte, com també és important fer atenció a la variació funcional: cal situar les formes i construccions en el context adequat en què poden ser usa-

des. Així, a partir de la descripció gramatical es pot dissenyar la norma, que a vegades serà una norma flexible; és a dir, una norma que en alguns punts no és rígida, única. Però que sigui flexible no vol dir que no orienti l'usuari. L'orienta perquè, en aquells casos en què hi ha variació, situa els fenòmens en uns determinats parlars o registres. Dit d'una altra manera, a vegades la bondat d'una construcció depèn del registre o del parlar en què se situa. Vegem-ne unes mostres.

En el nivell fonològic, són formes de prestigi tant la reducció de les vocals àtones *a* i *e* en la vocal neutra, pròpia dels parlars orientals, com la distinció de les dues vocals en els parlars occidentals. Tan formal i adequat és, doncs, que un parlant oriental pronuncii la *e* àtona de *cases* com a [ə] (*cas[ə]s*) com que un parlant occidental la pronuncii com a [e] (*cas[e]s*).

En el nivell morfològic, són igualment formes de prestigi variants verbals com *diga*, *faça*, *pensam* o *cant*, que ens remetent a la llengua clàssica, o variants, com *digui*, *faci*, *pensem*, *canto*, que responen a evolucions que es produeixen durant l'edat moderna. Si aquestes darreres són les que tenen un abast territorial més gran en el català contemporani i són formes que trobem usades en escriptors de tots els territoris, aquelles mantenen plena vitalitat en tots els registres en parlars valencians (*diga*, *faça*) i baleàrics (*pensam*, *cant*).

I també en el nivell sintàctic s'hi donen diferents casos de variació i és en aquest àmbit on la *GLC* presenta més novetats respecte a la *Gramàtica catalana* de Fabra, entre altres raons perquè la sintaxi ocupa un espai molt reduït en aquesta obra i només s'hi donen unes poques pinzellades a aspectes puntuals.

El català, per a expressar el pronom de datiu de tercera persona del singular quan va combinat amb un pronom d'acusatiu, presenta dues formes o vies: la forma *li* i la forma *hi*. En la llengua antiga, l'ordre era el següent: el pronom d'acusatiu de tercera persona precedia el pronom de datiu *li*. En els textos més antics trobem, doncs, combinacions del tipus *donar-la-li* amb el pronom d'acusatiu (*la*) precedint el de datiu (*li*), i ben aviat, també, combinacions del tipus *donar-la-hi*, en què el datiu *li* adopta la variant *hi*, segurament per un procés de dissimilació de líquides (les dues *l* inicials dels pronoms de tercera persona) afavorit per la proximitat formal i funcional del datiu *li* i l'adverbial *hi*. Aquest tipus de combinacions, amb l'ordre «acusatiu + datiu» i l'adopció de la forma *hi* com a datiu singular, s'han mantingut en la major part del català. El valencià, però, eliminà tardanament aquesta variant del datiu singular en un procés paral·lel a la pèrdua de vitalitat que ha experimentat col·loquialment en aquest parlar el pronom adverbial *hi*. Com a conseqüència d'aquest canvi, en les combinacions pronominals a què fem referència, en valencià s'empra la forma *li* i s'adopta l'ordre «datiu + acusatiu», això és, l'ordre general amb els datius que no són de tercera persona: *donar-li-la* (com *donar-me-la*, *donar-te-la*, *donar-vos-la*, etc.).

I què en diu, la *GLC*, d'aquestes combinacions pronominals? Doncs indica que tant la combinació general amb *hi* com la combinació valenciana amb *li* són acceptables. I aquesta darrera ho és, tot i que és més tardana, perquè té plena vi-

talitat en valencià, és usada per bons escriptors i està avalada per una llarga tradició gramatical.

Però si el valencià es mostra innovador en aquest punt, els altres parlars també són innovadors en generalitzar la variant del datiu *hi* a altres combinacions pronominals, com ara a la combinació amb el pronom *en*. En el quadre següent s'exemplifica aquesta combinació del pronom de datiu de tercera persona singular amb el pronom *en*:

VARIANT AMB <i>LI</i>	VARIANT AMB <i>HI</i>
Li'n donaré (, de feina, al teu germà)	N'hi donaré
Li n'agafaré	N'hi agafaré
Dona-li'n	Dona-n'hi

Cal tenir present, però, que els parlants que opten espontàniament per la variant *hi* també usen *li'n* en determinades expressions lexicalitzades, com ara *Tant se li'n dona* o *Se li'n va el negoci a l'aigua*.

La *GLC* assenyala que totes dues combinacions, *li'n* i *n'hi*, són acceptables (en els parlars respectius), però que en els registres formals és més habitual l'ús de les combinacions amb *li*: *L'associació necessitava recursos però no li'n/n'hi van donar*.

No estem gaire acostumats a indicacions normatives que permetin més d'una via, però, ben mirat, la manera que té la *GLC* de presentar la norma no és pas allunyada de la manera com sovint es formula la norma a la gramàtica fabriana del 1918/1933. Així, a Fabra (1918/33: § 56), hi diu: «El llenguatge parlat (Barcelona) usa *n'hi* com a combinació del pronom *en* o *ne* amb l'adverbi *hi* i com a combinació del pronom *en* o *ne* amb el datiu *li*, reemplaçat per *hi*. En el primer cas *n'hi* és correcte; en el segon cas és preferible *li'n* o *li n'*.» I dona els exemples següents: *Ja n'hi ha posat (d'ous, al cove)*, *Compreu-li'n (d'ous, a la Maria)*.

En el primer exemple el pronom *hi* és locatiu i la combinació no planteja cap dubte ni alternativa. En el segon es dona com a preferible la combinació *li'n* però no exclou l'ús de *n'hi*, puix que Fabra en certa mesura ja fa atenció al registre (en llenguatge parlat) i a un dialecte (el de Barcelona).

Constatem el mateix en el fragment que hem vist abans a propòsit de la representació de l'atribut per *en* o *ho* i que ara repetim (FABRA 1918: § 43. IV):

En el llenguatge parlat és freqüent l'ús de *en* com a predicatiu (en lloc de *ho*).
Ex.: Diu que són blaus, i no en són. | Són molt curts; en són més que els teus. La llengua literària evita generalment aquest *en*, reemplaçant-lo per *ho*: *Diu que són blaus, i no ho són. | Són molt curts; Ho són més que els teus.*

Hi podem observar com Fabra marca el registre o estil. Contraposa el *llenguatge parlat* —el que la *GLC* considera registres informals— amb la *llengua literària* —els registres formals de la *GLC*. A més, expressa la norma amb una descripció: el llenguatge parlat usa freqüentment *en*, *ens* diu, mentre que la llengua literària usa *ho*. I a l'afegit de la quarta edició de 1926, Fabra fa servir el condicional i no pas un modal d'obligació: «La llengua literària faria sens dubte bé d'evitar aquest *en*».

A la *Gramàtica* del 1918/33 hi trobem emprada tot sovint la fórmula que hem vist quan Fabra parlava de *li'n* i *n'hi*. És la fórmula «Les construccions A i B són permeses (o acceptables) però és preferible (o més freqüent) A». En tenim una mostra a l'§ 53, en què Fabra escriu: «Entre un pronom acabat en *s* i un mot començat en vocal o *h*, és permès d'usar la forma *en* en lloc de la forma *n'*. Així: *ens en anem*, en lloc de *ens n'anem*; *els en arriben dos*, en lloc de *els n'arriben dos*; *us en han tret*, en lloc de *us n'han tret*.» Més endavant afegí: «És, però, preferible la forma *n'*.»

Aquesta manera de formular la norma, que també trobem a la *Gramàtica de la llengua catalana* de Badia i Margarit (1994), és igualment la de la *GLC*, però pel que hem vist ha sorprès uns quants lectors, fins i tot alguns professionals de la llengua, segurament perquè interpreten erròniament que les solucions no presentades com a preferibles són solucions a evitar.

Criteris per a formular la norma

En els apartats precedents ja s'han apuntat alguns dels criteris que la Comissió de Gramàtica primer i la Secció Filològica després han tingut en compte a l'hora de valorar normativament certes formes i construccions. Tornem-hi ara amb una mica més de detall a partir del connector concessiu *no obstant*. La *GLC* indica que la construcció *no obstant* procedeix d'una construcció absoluta amb valor concessiu, en la qual *obstant* era el verb (en la forma de participi present) que prenia com a subjecte un sintagma nominal o una oració (en infinitiu o amb el verb en forma personal): *No obstant les vostres prevencions...*; *No obstant haver-m'ho desaconsellat...* *No obstant que m'ho has desaconsellat...* La construcció *no obstant* també s'usa com a connector parentètic concessiu, sovint amb el pronom *això* anteposat o posposat, que és la solució més habitual en els registres formals (cf. § 25.3.3c).

La construcció *no obstant* sense el pronom *això* ha estat vista com un castellanisme arran d'una de les *Converses filològiques* de Fabra (620). Però constatem que ja apareix a la llengua antiga i fins i tot sembla anterior a la forma del castellà, que habitualment emprava *no embargante*. En català, trobem *no obstant* a principis del segle xv, mentre que les primeres ocurrencies en castellà són de finals del segle xv. D'altra banda, aquesta construcció té tradició literària del màxim nivell. Es registra, entre altres autors, en l'obra de Verdager, Oller, Maragall, Caterina

Albert, Carner, Riba, Ruyra, Bertrana, Sagarra, Pla, Joan Fuster, Rodoreda, Espriu, Moncada o Porcel. A més, té l'aval de lingüistes com Joan Coromines, Sanchis Guarner, Alcover-Moll, Germà Colón o Joan Solà. Fins i tot Albert Jané afirmava el 1984 que «el fet que construccions com *Era molt car i, no obstant, ho va comprar* apareguin sovint en textos ben revisats, i àdhuc en els d'algun il·lustre lingüista, ens infonen una certa perplexitat i ens indueixen a contenir-nos a l'hora de rebutjar-les categòricament».

El connector *no obstant* és el resultat d'una simplificació estructural habitual en els processos de lexicalització (o de gramaticalització) perfectament documentada en diverses llengües romàniques: a mesura que es lexicalitza la construcció, el valor anafòric associat inicialment al pronom *això* queda fixat i fa prescindible la presència d'aquest pronom. Per tot això, doncs, la *Gramàtica de la llengua catalana*, tot i reconèixer que la solució més habitual en els registres formals és *no obstant* amb el pronom *això* posposat o anteposat, accepta les tres formes. Així, si tenim *Els exàmens dels diferents grups han de ser simultanis* podem continuar la frase dient {*Això no obstant / No obstant això / No obstant*}, *es pot fer alguna excepció si cal*.

Els criteris que es tenen en compte per a avaluar normativament les diverses solucions disponibles són, doncs, diversos. Es té en compte la cronologia i l'origen intern o extern de la forma o construcció, els paral·lelismes existents en altres llengües (especialment les romàniques), l'extensió territorial i el tipus de registres en què apareix, i el fet que siguin obres acceptades dins la tradició gramatical del conjunt de l'àmbit lingüístic i que estiguin avalades pels bons escriptors, pels mitjans de comunicació, i en definitiva pels creadors i difusors de norma. De fet, no són pas uns criteris nous, sinó que majoritàriament eren els que, amb les limitacions de l'època, ja aplicava Fabra.

Confiem que la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'IEC, que posa al dia la norma gramatical del català, permetrà afrontar millor els reptes que té la llengua en la consolidació de l'ús social, la cohesió i la projecció de futur. Esperem també que sigui un bon instrument sobretot per a les generacions joves, que són les que hauran de fer-ho viable.

BIBLIOGRAFIA

- ALCOVER & MOLL (1964-1968): Antoni M. Alcover i Francesc de B. Moll, *Diccionari català-valencià-balear*, 2a ed. corr., Palma: Moll. En línia a: <<http://dcvb.iec.cat/>>
- BADIA I MARGARIT (1994): Antoni M. Badia i Margarit, *Gramàtica de la llengua catalana*, Barcelona: Proa.
- COLÓN (1978): Germà Colón, *La llengua catalana en els seus textos*, Barcelona: Curial Edicions Catalanes.
- COROMINES (1981-2001): Joan Coromines, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Barcelona: Curial.

- Corpus Informatitzat de la Llengua Catalana*. Dirigit per Joaquim Rafel. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2005. En línia a: <<http://ctilc.iec.cat>>
- Corpus Informatitzat del Català Antic*. Dirigit per Joan Torruella, Manuel Pérez Saldanya i Josep Martines. En línia a: <<http://www.cica.cat/>>
- FABRA (1918/1933): Pompeu Fabra, *Gramàtica catalana*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. En línia a: <<http://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000044%5C00000005.pdf>>
- (1919-1928): Pompeu Fabra, *Converses filològiques*, dins: *Pompeu Fabra. Obres Completes*, vol. 7, Jordi Mir i Joan Solà (dirs.), Barcelona: Proa, Edicions 62, Edicions 3i4, Editorial Moll, 2011. En línia a: <<http://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000155/00000055.pdf>>
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2016): *Gramàtica de la llengua catalana*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (2017): *Ortografia catalana*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- JANÉ (1984): Albert Jané, «Adverbis conjuncionals (II)», *Avui*, any IX, núm. 2613 (17-10-1984): 2. Web. 2 març 2016. En línia a: <<http://taller.iec.cat/filologica/documents/ajr/13051982.pdf>>
- MOLL (1968): Francesc de B. Moll, *Gramàtica catalana referida especialment a les Illes Balears*, Palma de Mallorca: Moll.
- SANCHIS GUARNER (1950): Manuel Sanchis Guarnier, *Gramàtica Valenciana*, València: Editorial Torre. [Edició d'Antoni Ferrando (1993), Barcelona: Altafulla.]
- SOLÀ (1990): Joan Solà, *Lingüística i normativa*, Barcelona: Empúries.
- (2011): Joan Solà, *L'última lliçó: parlaments polítics i acadèmics*, Barcelona: Empúries.
- SOLÀ, MASCARÓ, LLORET & PÉREZ SADANYA (2002): Joan Solà, M. Rosa Lloret, Joan Mascaró i Manuel Pérez Saldanya (eds.), *Gramàtica del català contemporani*, 3 vols., Barcelona: Empúries.
- VALOR (1977): Enric Valor, *Curs mitjà de gramàtica catalana referida especialment al País Valencià*, València: Tres i Quatre.
- VERDAGUER (1976): Pere Verdaguer, *Abregé de grammaire catalane*, Barcelona: Barcino.